

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ในปัจจุบัน เทคโนโลยีและการขนส่งระหว่างประเทศได้เจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว การติดต่อสื่อสารและการขนส่งจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่งกระทำได้ง่ายและสะดวก อีกทั้งยังเสียเวลาในการติดต่อสื่อสารและขนส่งน้อยกว่าในอดีตมากมาย สิ่งเหล่านี้ล้วนมีผลผลักดันให้การค้าระหว่างประเทศพัฒนาและขยายตัวตามไปอย่างกว้างขวาง ทั้งนี้ คู่สัญญาทั้งสองฝ่าย ผู้ขนส่ง และผู้รับประกันภัย อาจมีภูมิลำเนาหรือสัญชาติที่ต่างกัน จึงทำให้สัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้าระหว่างประเทศหรือที่เรียกว่าสัญญาระหว่างประเทศมิต้องตกอยู่ภายใต้ขอบข่ายบังคับแห่งกฎหมายภายในของประเทศเดียว แต่อาจจะอยู่ภายใต้กฎหมายของหลายประเทศที่เกี่ยวข้อง อันนำไปสู่สถานการณ์ที่เรียกว่า “การขัดกันแห่งกฎหมาย” ปัญหาจึงมีอยู่ว่า กฎหมายใดจะเป็นกฎหมายที่เหมาะสม และนำมาใช้บังคับกับสัญญาระหว่างเอกชนที่มีองค์ประกอบระหว่างประเทศ นานาประเทศจึงได้สร้างหลักเกณฑ์ว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมายขึ้นเพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งระหว่างประเทศและเพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่คู่กรณีมากที่สุด โดยการยอมรับในหลักการที่ว่า นิติสัมพันธ์ระหว่างเอกชนที่มีองค์ประกอบระหว่างประเทศในทางแพ่งควรตกอยู่ภายใต้กฎหมายของประเทศที่มีความเกี่ยวพันอย่างแท้จริงและใกล้ชิดที่สุดกับนิติสัมพันธ์นั้น ๆ กล่าวคือ ไม่ว่าจะคดีนั้นจะฟ้องที่ศาลประเทศใด กฎหมายที่จะนำมาใช้บังคับกับคดีก็ควรเป็นกฎหมายของประเทศใดประเทศหนึ่งเพียงประเทศเดียว

ด้วยเหตุนี้ ในปัญหาการขัดกันแห่งกฎหมายในเรื่องสัญญา หลายประเทศส่วนใหญ่จึงยึดถือหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา (Autonomy of will) กล่าวคือ ให้ความหมายของคู่สัญญาเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในการกำหนดให้นิติสัมพันธ์ของพวกเขาควรอยู่ภายใต้กฎหมายของประเทศใด ดังนั้น กฎหมายที่จะนำมาใช้บังคับกับสัญญาระหว่างเอกชนที่มีองค์ประกอบระหว่างประเทศ ก็คือ กฎหมายที่คู่สัญญาได้แสดงเจตนาเลือกไว้ว่าให้นำมาใช้บังคับ ซึ่งการยึดถือหลักเสรีภาพในการแสดงเจตนาเลือกกฎหมายใช้บังคับกับสัญญานี้ดูก็เป็นวิธีแก้ปัญหที่ง่ายและสะดวกดี แต่ก็มีได้หมายความว่า จะทำให้ปัญหาเกี่ยวกับกฎหมายที่จะนำมาใช้บังคับกับสัญญาระหว่างเอกชนที่มีองค์ประกอบระหว่างประเทศหมดไปเสียทีเดียว ปัญหาต่าง ๆ ยังคงมีอยู่ เช่น ปัญหาว่าคู่กรณีมีอิสระเต็มที่ที่จะเลือกกฎหมายใด ๆ ในโลกได้หรือไม่ ? หรือในกรณีที่คู่กรณีมิได้

แสดงเจตนาเลือกกฎหมายใช้บังคับกับสัญญาไว้ ศาลจะค้นหากฎหมายที่จะนำมาใช้บังคับกับสัญญาได้จากที่ใด ? จะเป็นกฎหมายแห่งถิ่นที่ทำสัญญา (Lex loci contractus) หรือ กฎหมายแห่งถิ่นที่พึงปฏิบัติตามสัญญา (Lex loci solutionis) เป็นต้น นอกจากนี้ เนื่องจากสัญญาระหว่างประเทศมีปัญหาหลายประการเช่น เรื่องความสามารถของคู่สัญญา แบบแห่งนิติกรรม สาระสำคัญของสัญญา ฯลฯ ศาลจะใช้กฎหมายที่คู่กรณีเลือกกฎหมายเดี่ยวยังบังคับกับทุกปัญหา หรือจะใช้กฎหมายที่แตกต่างกันบังคับแล้วแต่กรณีนั้น ๆ ว่าจะมีปัญหาเรื่องอะไร เป็นต้น ซึ่งในปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ กฎหมายภายใน (กฎหมายขัดกัน) ของแต่ละประเทศจะกำหนดหลักเกณฑ์ไว้แตกต่างกัน จึงทำให้เกิดความไม่แน่นอนในสัญญาระหว่างประเทศที่คู่สัญญาทำขึ้นว่าจะต้องใช้หลักเกณฑ์ของกฎหมายใดบังคับ

เนื่องจากการค้าระหว่างประเทศนั้น คู่สัญญาต่อมต้องการความแน่นอนและความสะดวกในการทำสัญญาซึ่งกันและกัน และเป็นเรื่องที่มีประโยชน์จะมีความสำคัญแต่เฉพาะต่อเอกชน ซึ่งเป็นผู้ประกอบการค้าเท่านั้น หากยังมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อรัฐ เพราะการค้าระหว่างประเทศมิใช่เป็นเพียงวิถีทางทำมาหากินของกลุ่มเอกชนเท่านั้น แต่ยังเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของรัฐอีกด้วย การขาดทุนของผู้ประกอบการค้าคนหนึ่งในตลาดระหว่างประเทศ จึงหมายถึงความเสียหายทางเศรษฐกิจของรัฐที่เกี่ยวข้องด้วย ผู้เขียนจึงเห็นว่า เมื่อหัวใจของการค้าระหว่างประเทศก็คือ ความมั่นใจในความปลอดภัยในการลงทุนทำการค้าและเสถียรภาพในทางกฎหมายที่มีผลบังคับต่อนิติสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างประเทศ ดังนั้น ทางแก้ไขที่ดีที่สุด ก็คือ การทำกฎหมายให้เป็นเอกรูป (Unification of law) ที่มีลักษณะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั่วโลก เพราะหากสามารถทำกฎหมายให้เป็นเอกรูปได้ ผลก็จะนำมาซึ่งเสถียรภาพในทางกฎหมายและความแน่นอนในชีวิตทางการค้าระหว่างประเทศของเอกชนได้อย่างแน่นอน ซึ่งอาจจะเป็นรูปแบบใด ๆ ก็ได้ ดังจะกล่าวในข้อเสนอนี้ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ปรับปรุงกฎหมายขัดกัน ซึ่งเป็นกฎหมายภายในของแต่ละประเทศบัญญัติไว้ให้มีกฎเกณฑ์สอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั่วโลก ซึ่งปัจจุบันเท่าที่ได้ดำเนินการสำเร็จไปแล้ว

บางประการ ก็คือ ชมรมกรุงเฮก ว่าด้วยกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล (Hague Conference on Private International Law) ได้จัดทำอนุสัญญาขึ้นฉบับหนึ่งเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน ค.ศ.1955 เรียกว่า อนุสัญญาแห่งกรุงเฮกว่าด้วยกฎหมายที่ใช้บังคับแก่การซื้อขายระหว่างประเทศ ซึ่งสังหาริมทรัพย์ มีรูปร่าง (Hague Convention of June 15, 1955 On the Law Applicable to Contract for Sale of Corporeal Mobile Objects with International Character) โดยมีสภาพบังคับตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน ค.ศ.1964 เป็นต้น

แต่เนื่องจากความพยายามที่จะก่อให้เกิดเอกภาพแห่งกฎหมายขัดกัน ได้ดำเนินไปอย่างช้ามาก ไม่ทันต่อความต้องการทางการค้าระหว่างประเทศ และก็เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่ากฎหมายขัดกันมิใช่กฎหมายที่มีประสิทธิภาพต่อการแก้ไขการขัดกันแห่งกฎหมายได้ทั้งหมด เพราะกฎหมายขัดกันมิใช่กฎหมายสาระบัญญัติความไม่แน่นอนในทางกฎหมายจึงเกิดขึ้นได้ สิทธิและหน้าที่ของคู่สัญญาจึงอาจแปรเปลี่ยนไปตามกลไกว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมายของประเทศที่ศาลพิจารณาคดีตั้งอยู่ นอกจากนี้ กฎหมายขัดกันในแต่ละรัฐยังมีความแตกต่างจากกัน ปัญหาที่ตามมาก็คือ “การขัดกันแห่งกฎหมายว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย” ดังนั้น โดยผลรวมแล้วความไม่แน่นอนในทางกฎหมายจึงมิได้เกิดขึ้นในขั้นตอนของการปรับใช้กฎหมายสาระบัญญัติเท่านั้น แต่ยังเกิดในขั้นตอนของการปรับใช้กฎหมายขัดกันอีกด้วย

2. วิธีการจัดปัญหาความไม่มีเสถียรภาพในทางกฎหมายของการค้าระหว่างประเทศอีกวิธีหนึ่งก็คือ การที่รัฐทุกรัฐที่อยู่บนโลกมาร่วมกันกำหนดกฎหมายว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศให้เป็นกฎหมายสาระบัญญัติ อันมิใช่กฎหมายขัดกัน ซึ่งแม้ในความเป็นจริงความพยายามเช่นนี้จะยากที่จะสำเร็จลงได้ เนื่องจากรัฐทุกรัฐต่างก็ยังหวงแหนอำนาจอธิปไตยเหนือคนชาติและดินแดนอยู่มาก และไม่มีองค์กรนิติบัญญัติที่มีอำนาจในการออกกฎหมายใช้ต่อสมาชิกของประชาคมระหว่างประเทศในลักษณะเดียวกันกับอำนาจในการออกกฎหมายขององค์กรนิติบัญญัติภายในรัฐก็ตาม แต่ก็มิได้หมายความว่าความพยายามที่จะบัญญัติให้กฎเกณฑ์ที่ใช้บังคับแก่การค้าระหว่างประเทศให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนี้จะไม่มีวันสำเร็จได้อย่างแน่แท้ ทั้งนี้เพราะในปัจจุบันได้มีความพยายามที่จะสร้างกฎเกณฑ์สาระบัญญัติขึ้น โดยการร่วมกันระหว่างรัฐหลายรัฐในรูปของข้อตกลงหรืออนุสัญญาระหว่างประเทศแล้ว เช่น กฎหมายเอกรูปว่าด้วยการทำสัญญาซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศ (Uniform Law on the Formation of Contracts for the International Sale of Goods) และกฎหมายเอกรูปว่าด้วยสัญญาซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศ

(Uniform Law on the Formation of Contracts for the International Sale of Goods) เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังได้มีความพยายามรวมตัวกันระหว่างเอกชนจากหลาย ๆ รัฐในรูปของหอการค้า (Chamber of commerce) หรือ สมาคม (Association) แล้ว โดยออกมาในรูปของกฎหมายที่ถูกเรียกเป็นภาษาลาตินว่า “Lex mercatoria” ซึ่งแปลเป็นภาษาอังกฤษว่า “Mercantile law” หรือที่เรียกง่าย ๆ ว่า “กฎหมายของพ่อค้า” ซึ่งกฎหมายของพ่อค้านี้มักจะเป็นจารีตประเพณีและธรรมเนียมปฏิบัติในทางการค้าระหว่างประเทศที่ถือตามกันต่อ ๆ มาในระหว่างพ่อค้า ดังนั้น เพื่อให้กฎหมายดังกล่าวมีความชัดเจนและเหมาะสมกับสภาวะการณ์ของโลก จึงได้มีความพยายามที่จะนำหลักเกณฑ์ที่พ่อค้าระหว่างประเทศใช้อยู่ในทางปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นประจํา นั้นมารวบรวมให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การรวบรวมประเพณีการพาณิชย์ระหว่างประเทศขึ้นนั่นเอง เช่น สัญญาแม่แบบ เงื่อนไขทั่วไปแห่งการซื้อขาย หรืออินโคเทอร์ม (Incoterms) เป็นต้น อย่างไรก็ตาม แม้กฎหมายเหล่านี้จะไม่มีสถานะเป็นกฎหมายในสายตาของรัฐก็ตาม แต่ก็ยังเป็นสิ่งที่ปฏิเสธไม่ได้ว่า กฎหมายเอกรูปที่เกิดขึ้นโดยการกระทำของเอกชนที่เป็นพ่อค้า ที่เราเรียกว่า “กฎหมายของพ่อค้า” จะมีผลใช้ในทางปฏิบัติมากกว่ากฎหมายประเภทอื่น ๆ ซึ่งในทัศนะของผู้เขียนเห็นว่า ความมีผลของกฎหมายดังกล่าวนี้จึงอยู่บนพื้นฐานของหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนาของเอกชนเท่านั้น ดังนั้น ความมีผลจึงต้องอยู่บนหลักความสงบเรียบร้อยของรัฐและศีลธรรมอันดีของประชาชนด้วย